

Når rompolitikk blir sikkerhetspolitikk

Hva NUPIs nye rapport sier om Norges rolle i Europas romframtid – en oppsummering.

Sven-Ingve Rasmussen

Dette er et faglig sammendrag basert på NUPIs rapport *Rompolitikk som sikkerhetspolitikk*, som er utarbeidet av Marianne Riddervold, Lars Gjesvik, Dorthea Gradek, Gine Lund Bolling og Claudia Aanonsen. Synspunktene i denne publikasjonen uttrykker forfatterne egne vurderinger, og rapporter fra NUPI gjenspeiler ikke offisiell norsk politikk, men forfatterne egne meninger.

Innledning: Et rom i endring

Rommet har gått fra å være prestisjeprosjektenes arena til å bli samfunnets mest kritiske infrastruktur. Navigasjon, kommunikasjon, miljøovervåking, transport og beredskap, alt er avhengig av satellitter. Det gjelder globalt, og det gjelder i aller høyeste grad for Norge.

En ny rapport fra Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) tegner et tydelig bilde:

Rompolitikk er nå sikkerhetspolitikk. For små stater som Norge er valgene vi tar de neste årene avgjørende for både teknologiutvikling, beredskap og internasjonalt fot-avtrykk. Rapporten vurderer den norske deltakelsen i EUs romprogram og ser spesielt på perioden 2028–2034, der EU planlegger en kraftig oppskalering av sine aktiviteter.

I denne artikkelen får du en redaksjonell og faglig presentasjon av hovedpoengene.

1. Rommet som kritisk infrastruktur

Norge er et av verdens mest romavhengige land. Ikke fordi vi skyter opp astronauter, men fordi vi:

- overvåker enorme havområder
- driver en av verdens største satellittbaserte maritime tjenester
- befinner oss i polare strøk der satellittdekning er avgjørende
- har en digital økonomi med stor avhengighet av PNT-tjenester
- er dypt integrert i internasjonale sikkerhets- og beredskapsregimer

NUPI-rapporten trekker spesielt frem fire romtjenester som allerede er definert som grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF):

1. Satellittbasert jordobservasjon
2. Romovervåking (SST/SSA)
3. Posisjon, navigasjon og tid (PNT)
4. Satellittkommunikasjon

Manglende tilgang til disse tjenestene vil lamme alt fra betalingssystemer og luftfart til beredskap i nordområdene. Det er få, ofte ingen, realistiske alternativer uten et styrket internasjonalt samarbeid.

2. EU som romaktør, og Europas nye romalder

EU har de siste 15 årene gått fra å være en marginal romaktør til å bli en av verdens mest ambisiøse. Programperioden 2021–2027 introduserte den samtlende romforordningen med Galileo, Copernicus, SSA og GOVSATCOM. I neste periode (2028–2034) planlegger EU en betydelig oppskalering, inkludert, men ikke begrenset til:

- IRIS² – et nytt europeisk satellittnettverk for sikker kommunikasjon
- LEO PNT – et mulig nytt navigasjonssystem i lavbane
- EOGS – statlig jordobservasjon med økt sikkerhetsfokus
- Space Shield – rombaserte komponenter for europeisk forsvar og beredskap
- Et sterkere EU-preferanseprinsipp og trolig økt grad av teknologisk proteksjonisme

EU kobler nå romtjenester direkte til strategisk autonomi, forsvar og geopolitisk handlefrihet. Det betyr at rom, sikkerhet, industri og teknologi ikke lenger behandles som separate sektorer.

3. Rompolitikken får et økt sikkerhetspolitisk fokus

Rapporten viser hvordan rompolitikken i Europa nå beveger seg tydelig inn i sikkerhetspolitikken. Årsakene er flere:

- Økt geopolitisk rivalisering (USA–Kina, Russland–Europa)
- Flere trusler i rommet: jamming, spoofing, cyberangrep og romsøppel
- Militær avhengighet av satellittbaserte tjenester

↑ **SVALBARD:** Antenner på Svalbard som inngår i KSATs globale nettverk for nedlesing av data fra jordobservasjons- og kommunikasjonssatellitter.

- Dual use teknologi som gjør det vanskelig å skille sivil og militært
- EU ønsker mindre avhengighet av USA etter politisk ustabilitet og erfaringer fra Ukraina-krigen

For Norge betyr dette økt kompleksitet, men også økte kostnader ved å stå utenfor fellesskapet.

4. Norges rolle – mer verdifull enn mange tror

Et sentralt poeng i rapporten er at Norges bidrag til Europa er langt større enn befolkningstallet tilsier. Norge er en supermakt i polare tjenester, og EU har stor nytte av:

- *SvalSat – verdens viktigste polare bakkestasjon:* Kan laste ned data opptil 14 ganger per døgn fra polarbaner.
- *KSATs globale bakkestasjonnettverk:* Gir EU unik tilgang til hurtige datanedlastinger og sikker kontroll.
- *Andøya Spaceport:* Tilgang til oppskyting i polarbane – kritisk for europeiske konstellasjoner.
- *Norsk hav- og Arktisk kompetanse:* AIS satellitter, radarobservasjon, maritim overvåking, klima- og is-data.
- *Nasjonale industrikompetanser:* Nammo (rakettmotorer), Kongsberg Defence & Aerospace, Space Norway, Marlink m.fl.

Norge er rett og slett det eneste landet i Europa med:

- operative polare oppskytningsmuligheter
- helhetlig polarsatellitt-infrastruktur
- en sterk arktisk romindustri

Dette gjør at EU faktisk får betydelige fordeler av norsk deltakelse i EU programmet.

5. Utfordringer for Norge: Dyrere, men uunnværlig

Rapporten peker på flere reelle utfordringer:

- *Kostnader:* Deltakelse i perioden 2028–2034 kan koste Norge rundt 19 milliarder kroner totalt.
- *Sikkerhet og tilgang:* Dual-use-komponenter (IRIS², EOGS, GOVSATCOM) krever bilaterale avtaler utover EØS-avtalen.
- *EU-preferanse:* Europa vil i økende grad prioritere europeiske leverandører og redusere tredjeldands-deltakelse.

Teknologisk tempo

Står Norge utenfor nå, kan landet miste hele generasjoner av teknologi, kompetanse og kontrakter.

Rapporten er likevel krystallklar: det finnes ingen realistiske alternativer som gir Norge samme tilgang, sikkerhet og industriell posisjon.

6. Hvilke alternativer finnes – egentlig?

NUPI vurderte fire alternativer til EU-deltakelse. På papiret kan flere av dem virke lovende, men når man går dem etter i sømmene, blir det tydelig at ingen gir Norge nærheten av samme tilgang til kritiske tjenester, sikkerhet eller industriell posisjon som EU samarbeidet gjør.

ESA alene – utilstrekkelig, fordi ESA og EU integreres tettere og EU overtar mer av styringen. Der EU tidligere brukte ESA som sitt «leveranseapparat», har EU de →

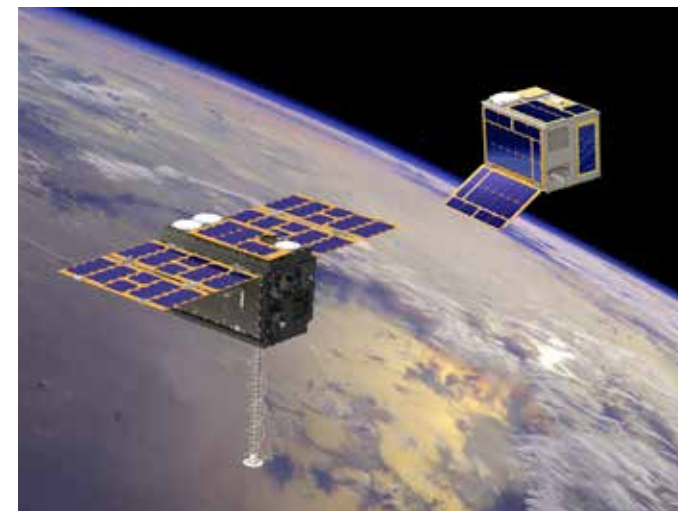
↑ **NORSAT-TD:** Norsk teknologidemonstrasjonssatellitt (NORSAT-TD) med norske og internasjonale nyttelaster for havovervåking og testing av alternative PNT-systemer (posisjon, navigasjon og tid). Skutt opp i 2022 og operativ fram til 2025.

↑ **COPERNICUS:** Copernicus-satellitt som samler data om Jordens miljø, klima og havområder som del av Europas jordobservasjonsprogram.

↑ **GALILEO:** Galileo-satellitt i bane – del av Europas globale satellittnavigasjonssystem (GNSS) utviklet av ESA og EU.

↑ **LEO-PNT PATHFINDER:** Teknologidemonstrator for alternative PNT-løsninger (posisjon, navigasjon og tid) basert på satellitter i lav jordbane.

siste ti årene gradvis tatt kontroll over:

1. navigasjonssystemer (Galileo)
2. jordobservasjon (Copernicus)
3. romovervåking (EUSST)
4. sikker kommunikasjon (GOVSATCOM, IRIS²)

USA – gir ikke sivile tjenester, mer politisk risiko og færre kontraktmuligheter. Norge har et nært forhold til amerikansk romsektor, særlig innen forsvar. Amerikane er ledende i:

1. satellittkommunikasjon
2. romvær
3. militær overvåking
4. sivil teknologi

Men her ligger også begrensningene:

1. USA tilbyr ikke åpne sivile satellitt tjenester på samme måte som EU gjør.
2. Galileo og Copernicus har ingen direkte amerikanske paralleller som er offentlig tilgjengelige.
3. USA styrer sine systemer etter amerikanske interesser, som ikke alltid er sammenfallende med norske.
4. Politisk stabilitet er ikke gitt – skiftende administrasjoner kan påvirke datatilgang og teknologiutveksling.

Bilaterale avtaler i Europa – gir samarbeid, men ikke tilgang til EUs romtjenester. Norge kan styrke båndene direkte til romnasjoner som:

1. Tyskland
2. Frankrike
3. Italia
4. Nederland
5. Storbritannia

Slike bilaterale avtaler kan gi tilgang til enkeltprosjekter, forskning og industriell utvikling.

Men de har tre store svakheter:

1. De gir ikke tilgang til EUs felles systemer: Galileo, Copernicus, GOVSATCOM og IRIS² er EU systemer med EU styrte regler. Andre land kan ikke «dele ut» tilgang, selv om de ønsker.
2. De fragmenterer markedet: I stedet for ett stort europeisk hjemmemarked får man en lappeteppes tilværelse med mange små samarbeid.
3. De gir ingen garanti for langsiktighet: EU-programmer går i 7-års sykluser med forutsigbare budsjetter. Bilaterale avtaler er sårbare for regjeringsskifter. Bilaterale avtaler kan utfylle EU samarbeidet, men ikke erstatte det.

Et nordisk romprogram: På papiret kunne et nordisk samarbeid se attraktivt ut. Danmark, Sverige og Finland har sterk romkompetanse. Men i praksis faller ideen sammen av tre grunner:

1. De nordiske EU-Landene prioriterer EU først. De vil ikke bygge et alternativ som konkurrerer med systemene de betaler for i Brussel.
2. Politiske uenigheter stopper avgjørende elementer. Et eksempel er svenske planer om å skyte opp raketter over norsk luftrom fra Esrange – noe Norge av sikkerhetshensyn har sagt nei til. Samarbeidet er ikke friksjonsfritt.
3. Kostnadene er enorme. Et nordisk Galileo? Urealistisk. Et nordisk Copernicus? Urealistisk. Selv EU som blokk bruker titalls milliarder euro for å holde systemene i gang.

Konklusjonen er tydelig: ingen av alternativene dekker Norges behov for tjenester, sikkerhet og industriutvikling.

7. Rapportens overordnede budskap

Rapporten etterlater ingen tvil: *Norsk deltakelse i EUs romaktiviteter er både lønnsom, nødvendig og strategisk fornuftig.*

NUPI rapporten slår fast at norsk deltakelse i EUs romaktiviteter er avgjørende for både sikkerhet, samfunnsfunksjoner og industriell utvikling. Hovedpoenget er at Norge er dypt avhengig av romtjenester som navigasjon, jordobservasjon og satellittkommunikasjon, og at EU i dag er den eneste europeiske aktøren som leverer disse tjenestene på en stabil, langsiktig og strategisk måte. Å stå utenfor ville bety svakere tilgang til tjenester som er nødvendige for alt fra beredskap i nord til digitale infrastrukturer i hele landet.

Rapporten viser også at Norge selv er en viktig bidragsyter til europeisk romvirksomhet. Landets unike geografi, særlig i Arktis, gir EU tilgang til bakkestasjoner, oppskytningsmuligheter og overvåkingskapasitet som få andre land kan tilby. Denne gjensidige nytten styrker argumentet for et fortsatt tett samarbeid. Dersom Norge trekker seg ut, mister EU verdifulle ressurser – og Norge mister samtidig muligheten til å påvirke utviklingen av tjenester som er kritiske for nasjonale behov.

Et annet sentralt budskap er at alternativene til EU deltakelse er svake. ESA kan ikke tilby tilgang til de operative tjenestene EU eier, USA har ingen sivile systemer som kan erstatte Galileo eller Copernicus, og nordiske eller bilaterale løsninger vil være både teknisk og politisk utilstrekkelige. Dermed vil Norge ved å stå utenfor miste både teknologiske fordeler og politisk innflytelse, samtidig som sårbarheten øker i en verden der rommet får stadig større sikkerhetspolitisk betydning.

På denne bakgrunn konkluderer rapporten med at Norges deltakelse i EUs romaktiviteter er den klart mest robuste løsningen for å sikre tilgang til samfunnskritiske romtjenester, opprettholde nasjonal sikkerhet og styrke romindustrien. Å ikke delta vil innebære betydelige risikoer, høyere kostnader på sikt og en svekket posisjon i et Europa som i økende grad bygger sin sikkerhet og beredskap på romteknologi.

8. Avslutning: En ny epoke for norsk rompolitikk

NUPI rapporten etterlater et klart inntrykk av at romvirksomhet i dag er langt mer enn avansert teknologi og vitenskapelig utforskning. Den har blitt en sentral del av både samfunnets daglige funksjoner og Norges sikkerhetspolitiske fundament. Satellitter leverer tjenester som samfunnet ikke lenger kan klare seg uten, og endringene i Europas sikkerhetssituasjon gjør disse tjenestene enda viktigere. I en tid der rommet får økende strategisk verdi, vil det være risikabelt for et lite land som Norge å stå utenfor de strukturerte og langsiktige samarbeidene som EU nå bygger rundt sine romprogrammer.

Rapporten viser også at Norges bidrag til europeisk romvirksomhet er betydelig. Gjennom bakkestasjoner i nord, infrastruktur i Arktis og en sterk romindustri tilfører Norge kapasitet som EU både trenger og bruker. Dette betyr at samarbeidet ikke er en enveiskjørt prosess der Norge kun mottar tjenester, men et partnerskap der begge parter får reell gevinst. Å stå utenfor ville derfor ikke bare svekke Norges tilgang til romtjenester, men også gjøre Europa fattigere på kritiske ressurser – og samtidig redusere norsk innflytelse i utviklingen av tjenester vi selv er avhengige av.

Til syvende og sist konkluderer rapporten med at deltakelse i EUs romaktiviteter gir Norge de beste forutsetningene for å være både trygg, forberedt og teknologisk relevant i tiårene som kommer. Alternativene er enten utilstrekkelige eller langt mer kostbare, og ingen av dem kan sikre den samme kombinasjonen av tilgang, påvirkningskraft og sikkerhet som EU samarbeidet gjør. I en verden der rommet får stadig større betydning for alt fra sikkerhetspolitikk til klimaovervåking, fremstår norsk deltakelse i EUs romsamarbeid ikke som et valg mellom flere likeverdige løsninger, men som det mest stabile og strategisk kloke veivalget. ●